

KÖBÁNYA

Köbánya egykor a kiépítetlen területek, a szürkén gomolygó füstfellegek, a sertésbűz, a sörgyár és a nyomortelepek: az Augusztai, a Hős utcai, a Bihari és a Ceglédi úti, a Sibrik Miklós-telep városrésze volt. Bizonyára volt romantikája is. Am, romantikát csak az idegenek találhattak benne, a helybeli nyomortanyák lakói és a közlekedés hiányában kilométereket talpaló bennszülöttek csak a szegénységét, sivárságát látták.

Budapest egyik legelhanyagoltabb kerülete volt Köbánya a felszabadulásig. E jellegzetesen ipari negyed a maga harminchárom négyzetkilométernyi területével és majd hetven ezer lakójával az utolsó tíz esztendőben fejlődött sűrű, élettel és energiával teli városrészé, ahol Közép-Európa legnagyobb konzervgyára és a nyolcvanezer félé cikket gyártó Műszaki Gumigyár működik, s melynek üzeméből öt világrész ötvenöt országába exportálnak.

Huszonhárom új gyár

A fejlődés, amelynek során rövid tíz esztendő alatt mai arculatát nyerte, szinte követhetetlen. Iparának évi termelése ötmilliárd forint — ötször annyi, mint évtizede volt — s hogy ez az ipar létrejöhesse, tíz esztendő alatt egymilliárd négyszázmillió forint beruházásra volt szükség. Alig van budapesti kerület, melynek fejlődésén a szocialista építés megragadó erőfeszítése olyannyira lemérhető volna, mint Köbányán. Tíz év alatt huszonhárom új gyár épült itt, a kerületben dolgozók száma pedig kétszeresére nőtt. Üzemi életet a felszabadulás előtt mindössze hét helyen volt, ma hatvanöt helyen van. Tizenegy üzemi rendelő helyett negyvenkettő, hat kultúrház helyett ötvenöt, két területi bölcsőde helyett öt működik, s ezenkívül még tíz területi üzemi bölcsőde várja minden reggel a köbányai gyerekeket. A felszabadulás előtt mindössze három köbányai üzemnek volt saját üdülője, ma harminchatnak van.

Nem valamiféle szemképrázoló statisztikai felsorolást akarunk adni. Tényekről beszélünk, melyek Köbánya oly hosszú időn át elhanyagolt lakóinak a munkát, a kultúrát, az egészséget, az emberhez méltó életet jelentik.

Köbánya egyik legnagyobb problémája a múltban a rossz közlekedés volt. A felszabadulás előtt három villamosvonal, egy fővárosi autóbusszonal, a vonat és a Rákoshegy-től a sörgyárakig közlekedő úgynevezett Mari-busz bonyolította le. Ma négy villamosjárata, tizenegy autóbusszonalja és egy trolibuszvonala van, s míg autóbusszorgalma 1938-ban na-

pi 580 utas volt, ma kerekén 21 ezer.

Köbánya lakosságának kétharmada ma a kerület központjában él. Kétszázötvenigaz, hogy a külső területek lakói közlekedés és üzleti ellátottság szempontjából hátrányos helyzetben vannak. Csak hogy a múltban ugyanilyen helyzetben voltak a sűrűn lakott belső terület lakói is. Iparcikkét árusító üzlet alig-alig volt, élelmiszerbolt is kevés. Ma a belső terület üzlethálózatával, áruellátásával nincsen baj. Ugyan-

gy nincs hiány rendelő- és vizsgálóintézetekben, gyógyszerárakban sem. Mindebből soha olyan jól nem állt Köbánya, mint ma.

Egy évtized alatt — Köbánya mai élete is bizonyítja — szinte csodákat lehet tenni. De mindent megvalósítani nem lehet. Főként ott nem, ahol addig semmi sem volt, s ami volt, az ma visszahúzó erőként jelentkezik. Van kifogásolni, hiányolni való még éppen elég Köbányán. Van még építeni, fejleszteni, javítani való.

Fekete V-betű a levegőben

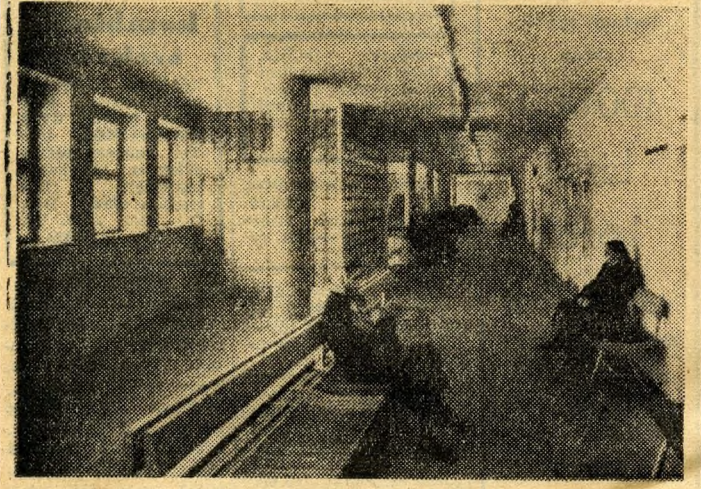
A Pataki István téri tanácskabinban van egy nagy térkép: Köbánya levegőjéről rajzolták a szakértők. Epp a legsűrűbben lakott városrész fölött ormóttan fekete V-betű terjeng, akár egy kormos nadrag. Az ülepe valahol a Zalka Máté tér nyolc sugárútjának bejáratát borítja, két szára pedig meszszire elhúzódik a Maglódi és Gyömrői út környéke felett, a vasútvonalak mentén, egészen addig, ahol a mátyásföldi rétegekbe olvad a kerület.

Ez a füsttenger a gyárnegyed lakóinak sok kellemetlenséget okoz. Megszüntetéséhez hozzájárulnak majd a korszerű kazánok, a MÁV dieselmozdonyai és a gyárak modern füstszűrős kéményei.

De van néhány olyan üzem — amely végképpen nem lakott területre való. Ilyen az Ásványörlö Vállalat, melynek cementlisztje Budapest legporosabb környékévé változtatja a Maglódi út táját. Régi vita van körülötte, többször írtunk is róla. Találjanak neki helyet végre vidéken. Másik ilyen

rossz szagú üzem a Pestvidéki Brikettgyár. Főlegesen magyarázni, hogy a bányától Pestig vezető úton akad alkalmasabb pont is a kátrányszagú üzem működtetésére, mint a főváros belterülete. Sürgősen ki kell telepíteni a Műszernagyárat is, hiszen már a levelek is elfeketednek a környékbeli fákban. Végül meg kell szüntetni a Phylaxia szérumentermelő vállalat belterületi sertéstelepet, ahol több ezer disznó jellegzetes szaga segít kikeverni a füsttel, kátránnyal, szénzással együtt Köbánya jellegzetes szagát. A maradék illat kiszűrhető a lakónegyedekből a zöldövezetek létesítésével, nepparkok, uszodák, a két tervbe vett strand, új szabadtéri színpadok felállításával.

Másik nagy probléma a Köbányai úti Egészségház. Már amikor megépült, szűknek bizonyult, mert Köbánya lakosságán kívül el kell látnia a keresztyurákat, a cinkotaiakat és Saslalom lakosságát, összesen 155 000 embert. A zsúfoltságra jellemző, hogy míg a Fehérvári úti rendelőintézetben egy orvosnak két és fél betegre jut egy órája, a Péterfy Sándor utcában háromra, addig Köbánya egyetlen egészségházában egy orvosnak átlag hét beteget kell kezelnie egy óra alatt. Egy fogászati betegre csak nyolc perc jut. Ezeknek az aránytalanságoknak az eltüntetéséhez természetesen elsősorban orvosok kellene, de jó működésükhöz tágitani kell a meglévő rendelőt, és újat is kell nyitni. A Bajcsy-Zsilinszky Kórházban sincs még ideg-, bőr- és gyermekosztály, és hiányzik az urológia. A Kőrösi Csoma úti Gizella-épületbe sem való elfekvő kórház, ezt át kell alakítani gyermekklinikává. Végül legalább négy új körzeti orvos kellene, hogy minden 2500 lakosnak legyen orvosa.

Az egészségház folyosóján.

Kerületi népi együttes, szimfonikus zenekar

Lehetnek huszan, férfiak, nők vegyesen. Körbeállják az asztalt, lábujjhegyre emelkednek, aztán vissza a talpra és énekelnek. Ugy tűnik, hogy valami különös szekta előírásos szertartásának vagyunk a tanúi. De nem: a köbányai karnagyklub összejövetele és Bárdos Lajos arisztizis-elméletét tanulják a gyakorlatban. A résztvevők üzemi, iskolai énekkarok vezetői, akik havonta, kéthavonta találkoznak önképzésre, tapasztalatcserére a Pataki István Művelődési Házban. Itt kapott helyet a köbányai munkásmozgalomban szerepet játszó Általános Munkás Dalkar, képzőművész kör, színjátszó együttes, balettiskola, kerületi rajkózenekar, népi táncosport, nyelv- és szabás-varrás tanfolyam, a kerületi Szabó Ervin Könyvtár, meg a tömegszervezetek. És itt van a gond.

Az épület szemre megfelelő: központi helyen egyemeletes sarokház — valamikor kaszinó — sok szobával, színházteremmel. De ennyi társberlőnek bizony kicsi. Pedig a tanácsnak komoly tervei vannak: állandó klubszobák, szimfonikus zenekar, kerületi népi együttes, száz-ezer kötetes könyvtár — a jelenlegi 28 ezerrel szemben.

A tervek egy része ma már nem is terv, ha-

nem valóság. Múlt évben állították fel az első könyvtárléteket a városrészi telepen, s ez évben újabb három létesül a kerület külső széléin. A községfejlesztési alapprojekt művelődési ház berendezésére, a Csajkovszkij Park — Budapest egyik legszebb szabadtéri színpada — felszerelésére és a könyvtárra 400 ezer forintot biztosítottak.

A három fővárosi — az egyik bemutató — és a kilenc társadalmi moziit elegendőnek tartják. Ugy érzik, hogy a négy művelődési ház mellett nem szükséges újabb. S ha a művelődési házak munkája is javul — elsősorban a művészeti munka ötletgazdagságát kifogásolják —, nem lesz ok a panaszra.

Mi nincs a kerületben? Táncolni a művelődési házakban lehet, de a vendéglátóipar üzemében nem. Köbányán nincs táncos szórakozóhely. Nincs kiállításra alkalmas hely sem. Hletve lenne, a Csajkovszkij-parki volt Dreher-kastély, ha a Keksz- és Ostyagyár igazgatósága visszamenne az üzembe, közelebb a termeléshez. Ehhez pedig az kell, hogy a volt igazgatósági épületből a lakókat máshová tegyék. És ez jó lenne mennél hamarabb, mivel az állandó kiállítási ternen kívül itt szeretnék elhelyezni a kerület múzeumát is.

Vidám gyermekek a Harmat utcai új lakótelepen.

Víz – lakás – közlekedés

Köbánya egyik nagy problémája a vízellátás. Már közhely, hogy vízhiány esetén mindig a X. kerület az első, ahol kiapadnak a csapok. A dél-pesti ipari vízmű megépülése sokat segít majd ezen a helyzeten. De addig is — ha szigorú rendeletet adnának ki, hogy minden gyárnak ipari célokra a saját kútjait kell használnia és ha egyúttal alaposan felemelnék a gyárak víztarifáját — ugrásszerűen javulna a víznyomás Köbányán.

A köbányai lakásoknak alig több mint a felében van folyóvíz (nem is szőlva a fürdőszobáról, amely csak minden ötödikben található), mégsem építik gyors ütemben a vízcshálózatot. És ennek nem a pénz, hanem a vízhiány az oka.

Köbánya ipari fejlődésével nem tartott lépést a kerület lakónegyedeinek, közmuveinek s közlekedésének fejlődése. Ez súlyos gondokat okoz, mert a hatalmas forgalom maximálisan igénybe veszi az útburkolattól kezdve a szállítóeszközökön át a vízhálózatig a kerület minden közhasznú objektumát.

A szűkecske Zalka Máté tér — amelyen Köbányának csaknem egész forgalma keresztülúdul —, akkora forgalmat bonyolít le, mint a Marx tér, pedig annak legfeljebb harmadrésze.

A hetvenezer lakosú Köbányán hetvenezer ember dolgozik, vagyis naponta 34–36 ezer ember más kerületekből, 17–19 ezer pedig vidékről

utazik az itteni gyárakba, s vissza lakhelyére.

Villamost vár a Gyömrői út

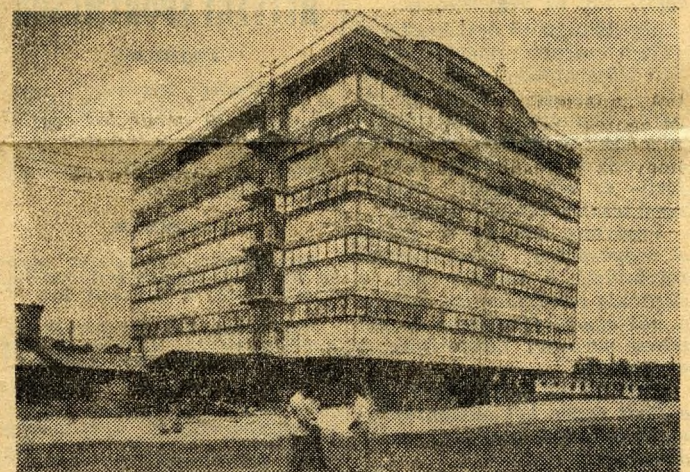
A nagy forgalom a kerület más pontjain is komoly nehézségeket okoz. A Gyömrői úton nincs villamos, ami lehetetlenné teszi az üzemek munkásainak a gyors és nagy tömegekben való utazást. He-lyes az a terv, hogy a Baross tértől a rákoskeresztúri temetőig új vonalat nyissanak, amely tehermentesítene a Köbányai úti 9-est és lehetővé tenné a Maglódi úti üzemek megközelítését autóbusszal.

A csatornázás is győnge pontja a X. kerületnek, olyannyira, hogy helyenként még a közlekedés biztonságát is veszélyezteti. Nagy esőzésekkor a Maglódi útnak a Köbányai Sörgyár előtti, melyen fekvő szakaszán a csatornából szökővíz tör fel a víz. Emiatt néha még a közlekedés is elakad.

A legsürgősebb mégis a Kőrösi Csoma út szélesítése lenne. Iskola, úttörőház és kultúrház sorakozik ebben a — Köbánya szívében fontos útvonalakat összekötő — utcában és a nap bizonyos szakaszai-iban, különösen estefelé, forgalma egyenesen életveszélyes.

Súlyos örökség

Budapest minden kerülete lakásbajokkal küzd. Ezekhez az általános nehézségekhez Köbányán különlegesen is járulnak. Köbánya a Horthy-rendszer kedvenc „nyomortelep-kerülete” volt. Most az Augusztai-telep végre eltűnőfélben van, de hasonló kisebb-nagyobb inségépület-csoportok még mindig találhatók Köbánya egész területén. A legelső, legsürgősebb feladat mégiscsak az lenne, hogy a Ceglédi út 30. számú tömb lakóit végre megszabadítsák jelenlegi szállásaiktól. Ezeket az egyszobás boxokat disznóalakból alakította „lakásokká” a Horthy-rendszer. Itt az ideje, hogy lebontsák őket.

Új, modern raktárépület a Köbányai Gyógyszergyárban.

Több üzletet a külterületre

Köbányán a legtöbb üzlet a Zalka Máté tér és a Pataki István tér között, a keskeny Kőrösi Csoma úton van. Az is feltűnik, hogy aránylag kevés az üzlet. Különösen kevés a bolt a Maglódi út, a Gyömrői út környékén és az Öhegyen.

A kereskedelmi vállalatok szívesen terjeszkednének, de nincs helyiség, ahová beköltözhetnének. Ezért hasznos a tanács kezdeményezése, amely már az idén úgynevezett toldaléképületek emelését határozta el a legszükségesebb helyeken, kizárólag üzletek nyitására. 1960-ban még erőteljesen folytatják ezt az akciót, a legfontosabb hiányokat kívánják pótolni vele. Ezzel megszűnik a fölösleges járkálás az árucikkek után.

Nem elég tervszerű az új lakótelepek építése. Például az Üllői úti új lakótelep építése már erőteljesen kibontakozott, ezernél jóval több család lakik benne, ennek ellenére járulékos építkezés, üzlet, iskola nincs, a gyermekek a Bihari útra járnak, a lakosság pedig a szomszéd lakótelep üzleteibe, aminek ott sem a vező, sem az eladó nem örül. De az iskola már épül, üzletek is lesznek, de ez az egy-kétévi várakozás jó példa lehet arra, hogy máskor a lakásokkal egy időben építsék meg az ellátó intézményeket is.

Helyes lenne a Martinovics téri piacot áthelyezni, úgyis kinötte már a kerület. Ha a

Phylaxia végre elköltözik — így kapcsolódik egyik probléma megoldása a másikba —, annak a helyén szép, modern, fedett csarnokot terveznek a köbányai építésszek.

A fejlődés útján

Köbánya jövőjéről, a fejlődés perspektíváiról szóljunk még, Hogy mit foglal magában ez a jövő, azt a kerület közsgépolitikai bizottságának tizenöt éves fejlesztési programja ismerteti.

Milyen ez a program? Kívülállóak számára a realitás és az álmódoszás egyfajta keverékével hat. De ők, Köbánya lakóinak képviselői, vallják, hogy meg lehet és meg is fogják valósítani. Hitük és erejük rá a biztosíték.

A programponatok között szerepel a lakáskérdés megoldása, a Kőrösi Csoma út és Kápolna utca szélesítése, a Zalka Máté tér rendezése, a Pataki István tér közigazgatási és kulturális központtá alakítása, a Népliget kultúrpark-ká építése, 10 ezer személyes strand és 1500 személyes teli-nyári vendéglő létesítése, a Guttmann-tavak átalakítása uszodává és csónakázó területté, piacok áttelepítése és új piacok létesítése, kórházak bővítése, a közlekedés továbbfejlesztése, a Hungária körút átépítése több szintű, gyorsforgalmi úttá, a kerület 77 utcájában aszfaltjárda építése, új csatornák, vízcső-és gázvezetékek fektetése, háztartási áram bevezetése és az utcai áram erősítése, 60 ezer fa ültetése, a Harmat utcai feltöltött bányagödör parkosítása, a Máza tér és Martinovics tér parkosítása, az új lakótelepek közvilágításának megoldása, az üzletek számának növelése, a választék bővítése, a boltok korszerűsítése; új éttermek létesítése a Gyömrői úton, a Maglódi úton, a Gergely utcában, Gimnáziumok, óvodák és általános iskolák létesítése, tanulóotthonnal egybekötött ipari technikum, központi zeneiskola és 150 férőhelyes nevelőintézet építése, valamint iskolának hangos keskenyfilm-vetítővel való felszerelése; állandó színtársulat, 50 tagú szimfonikus és 25 tagú fúvószenekar szervezése; a kerület levegőjét szennyező üzemek kitéleptése, anya- és csecsemővédő intézet, bölcsőde és négy új körzeti orvosi rendelő létesítése.

Nagyszerű terv, szívet gyönyörködtető program. Szívból kívánjuk, hogy mielőbb megvalósuljon.